

УДК 338.487(911.3)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.38>**Носирєв О. О.**

кандидат географічних наук, доцент,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4089-3336>

Nosyriev Oleksandr

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

HEALTH TOURISM: TRENDS AND STRATEGIES VECTORS OF DEVELOPMENT

Метою дослідження є комплексний огляд сучасних особливостей лікувально-оздоровчого туризму у галузевому та регіональному розрізах, дослідження організаційно-економічних складових цієї сфери з фокусуванням на функціонування санаторно-курортного комплексу та ідентифікація пріоритетних стратегічних векторів активізації й розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Розглянуто особливості природно-лікувальних ресурсів, які наявні на території України та є базисом розвитку та функціонування лікувально-оздоровчого туризму. Ринок лікувально-оздоровчих послуг вважається одним із найпрогресивніших видів серед туристичних ринків України, а також пріоритетним напрямом туристичної сфери, який найбільше потребує грамотної координації та наукового обґрунтування для успішного подальшого функціонування. Україна має великий обсяг мінеральних вод, лікувальних грязей, кліматичні умови та природні ресурси, які потенційно можуть виводити український лікувально-оздоровчий туризм на європейський (а, можливо, й світовий) туристичний ринок. Зазначено, що зовнішні фактори: недостатність фінансування на медичну та соціальну сферу, погіршення платоспроможності населення, викликане нестабільною політичною ситуацією, безперервним військовим конфліктом, застарілість інфраструктури санаторно-курортного комплексу та інші несприятливі чинники негативно позначаються на тенденціях лікувально-оздоровчого туризму. Лікувально-оздоровчий туризм у своєму розвитку безпосередньо залежить й від ефективності функціонування санаторно-курортного комплексу країни. Професіоналізм українських лікарів має виступати додатковим потужним фактором, який необхідно використовувати у стратегіях активізації та розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Крім того, лікувально-оздоровчий туризм має виконувати й реабілітаційні функції, зокрема, реабілітацію осіб, які безпосередньо постраждали від наслідків військових дій, а у повосенний час саме на сферу лікувально-оздоровчого туризму має бути покладено окрім безпосередньо лікувальної, ще й соціально-психологічну реабілітацію значної кількості населення.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, природні ресурси, санаторно-курортний комплекс, стратегія туризму, медичний туризм, організація туризму, інфраструктура туризму, рекреація, курорти, розвиток туризму.

The purpose of the study is a comprehensive overview of the modern features of medical and health tourism in the sectoral and regional sections, the study of organizational and economic components of this sphere with a focus on the functioning of the sanatorium and resort complex, and the identification of priority strategic vectors for the activation and development of medical and health tourism in Ukraine. The features of natural healing resources that are available on the territory of Ukraine and are the basis for the development and functioning of medical and health tourism are considered. The market of medical and health services is considered one of the most progressive types among the tourist markets of Ukraine, as well as a priority direction of the tourism sphere, which most needs competent coordination and scientific justification for successful further functioning. Ukraine has a large volume of mineral waters, healing mud, climatic conditions

and natural resources, which can potentially bring Ukrainian medical and health tourism to the European (and possibly world) tourist market. It is noted that external factors: insufficient funding for the medical and social spheres, the deterioration of the population's ability to pay, caused by the unstable political situation, the continuous military conflict, the obsolescence of the infrastructure of the sanatorium-resort complex and other unfavorable factors have a negative impact on the trends of medical and health tourism. Medical tourism in its development directly depends on the effectiveness of the functioning of the country's sanatorium-resort complex. The professionalism of Ukrainian doctors should be an additional powerful factor that must be used in strategies for the activation and development of medical tourism. In addition, medical and health tourism should perform rehabilitative functions, in particular, the rehabilitation of persons directly affected by the consequences of military actions, and in the post-war period, the field of medical and health tourism should be entrusted not only with medical, but also with social and psychological rehabilitation a significant number of the population.

Keywords: health tourism, natural resources, sanatorium resort complex, tourism strategy, medical tourism, tourism organization, tourism infrastructure, recreation, resorts, tourism development.

Постановка проблеми. Лікувально-оздоровчий туризм сьогодні посідає одне з ключових місць соціально-економічної сфери життя людей, що значною мірою й вплинуло на його динамічний розвиток, як на вітчизняному, так і на міжнародному туристичному ринку. Головною сутністю лікувально-оздоровчого туризму є ефективне поєднання культурно-пізнавальної діяльності на фоні оздоровчого ефекту. Варто зазначити, що цей вид туризму має розгалужену типологію та низку характерних особливостей, які виокремлюють його від інших видів туризму.

Згідно зі статистикою, медичні та оздоровчі подорожі є фокусом міжнародного туристичного обміну. Приблизно 56%, або 784 мільйони людей щорічно подорожують у відпустку, на відпочинок або для розваг (дані за 2019 рік від UNWTO). Тим часом лікувальні та візити до родичів та друзів, а також паломницькі або релігійні подорожі, займають близько 27% всіх міжнародних відвідувань.

На сьогодні ключовими драйверами оздоровчого та медичного туризму є відсутність медичної страховки та послуг в країні пацієнта, нижчі витрати, якісніший догляд, оздоровчі процедури, недоступні в країні клієнта, мобільність оформлення карти лікування та короткі періоди очікування на надання медичних та оздоровчих послуг [1].

Політична нестабільність, глибока фінансово-економічна криза призводять до зростання вартості послуг лікувально-оздоровчого туризму за невисокої якості його надання. Це спричиняє суттєве скорочення попиту та зменшення завантаженості санаторно-курортних підприємств, яка наразі знаходиться на позначці близько 40%.

В сучасних умовах напруженої соціально-економічної та екологічної ситуації зміцнення здоров'я всіх вікових груп населення стає нагальною потребою. Це обумовлює необхідність розробки ефективного механізму розвитку лікувально-оздоровчого туризму та підтримки санаторно-курортної галузі [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лікувально-оздоровчий туризм є предметом уваги значної кількості науковців та дослідників, які розглядали чисельні аспекти функціонування цієї важливої сфери.

Вагомий внесок у дослідження лікувально-оздоровчого туризму здійснили М. Рутинський та В. Петранівський [12], які досліджували цілі та підходи до організації цього виду туризму.

Лікувально-оздоровчий туризм перебуває й у площині уваги фахівців та аналітиків Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) [9] та фахівців ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України». Питання сутності лікувально-оздоровчого туризму перебувало в площині уваги дослідників [5]. Колектив авторів [16] розглядали сучасні аспекти, фактори впливу та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні.

Дослідження О. Шеки [14] має фокусування на глобальних трендах та інноваційних підходах до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах. Економічні аспекти суб'єктів ринку лікувально-оздоровчого туризму також привернули увагу дослідників [10]. Автори С.Р. Мороз та Ю.Б. Феленчак [15] також звернули увагу на сучасні тенденції розвитку санаторно-курортного господарства у туристичному комплексі України. Науковці О.С. Билим та К.О. Дернова [7] досліджували проблематику розширення послуг лікувально-оздоровчого туризму в Україні.

Дослідники А.Е. Молодецький та В.А. Остра [13] дослідили особливості функціонування та тенденції лікувально-оздоровчого туризму в регіонах Українських Карпатах та Причорномор'я. Колективом дослідників [3] окреслено генезис проблематики та завдань планування лікувально-оздоровчого туризму. Майбутній розвиток та питання стратегічного управління розвитком лікувально-оздоровчого туризму на регіональному рівні привернули увагу Г.М. Брусільцевої [2]. Стан та перспективи цього туристичного напрямку також окреслювали автори [1] та [6].

Формулювання цілей статті. Ринок лікувально-оздоровчих послуг вважається одним із найпрогресивніших видів серед туристичних ринків України, а також пріоритетним напрямом туристичної сфери, який найбільше потребує грамотної координації та наукового обґрунтування для успішного подальшого функціонування. Тому метою статті є комплексне оглядове дослідження сучасних особливостей лікувально-оздоровчого туризму у галузевому та регіональному розрізах, дослідження організаційно-економічних складових цієї сфери з фокусуванням на функціонування санаторно-курортного комплексу та ідентифікація пріоритетних стратегічних векторів активізації й розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. У структурі сучасного туризму в Україні особливо важливим та затребуваним напрямом є лікувально-оздоровчий туризм, який обслуговується спеціалізованими санаторно-курортними закладами та супровідною туристичною інфраструктурою, включаючи заклади харчування, гостинності, розваг, а також транспортні підприємства, туристичні організації. Ці організації найчастіше є суб'єктами ринкової діяльності й мають свої власні ресурси та економічні інтереси, взаємодіючи та конкуруючи між собою за платоспроможний попит населення та закордонних візитерів на лікувально-оздоровчі послуги [3].

Лікувально-оздоровчий туризм охоплює два ключові напрями: лікування та оздоровлення. Якщо розглядати ці складові окремо, вони характеризують два поширені види туризму: медичний та оздоровчий. Головною відмінністю між ними є сама мета подорожі: медичний туризм спрямований на отримання медичної допомоги або лікування, тоді як оздоровчий туризм спрямований на покращення загального стану здоров'я та відновлення сил. У випадку медичного туризму туристу необхідне лікування через наявні проблеми зі здоров'ям, що потребують медичного втручання. У випадку лікувально-оздоровчого спрямування турист, який переслідує оздоровчі цілі, зазвичай відвідує місця з підвищеним лікувальним потенціалом для профілактичних процедур та надання комфортних умов для відновлення організму.

Лікувально-оздоровчий туризм поєднує в собі елементи як медичного, так і оздоровчого туризму, й надає послуги як лікувальної (медичної), так і оздоровчої спрямованості. Такий вид туризму сприяє не лише лікуванню конкретних захворювань, але й загальному покращенню стану здоров'я та підтримці його на відповідному рівні (рис. 1).

Останнім часом ринок лікувально-оздоровчих послуг перетворюється: традиційні санаторії та курорти вже не обмежуються лікуванням лише осіб похилого віку, а стають універсальними оздоровчими центрами, призначеними для різних категорій споживачів. Успіх лікувально-оздоровчого туризму зумовлений й сприятливою оздоровчою атмосферою, високим професіоналізмом спеціалістів та розмаїттям оздоровчих послуг, які пропонують санаторно-курортні та лікувально-оздоровчі заклади [5].

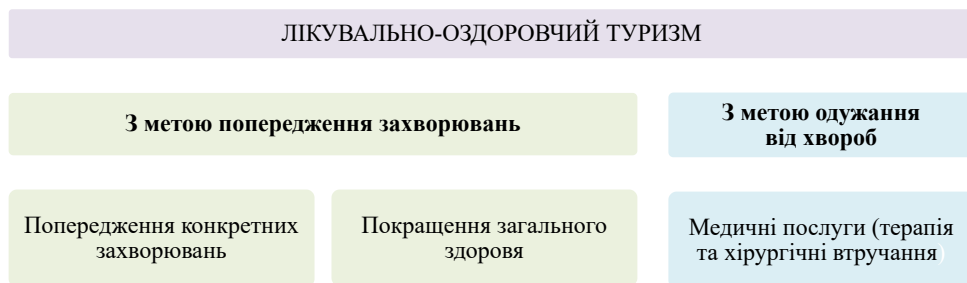

Рис. 1. Структура лікувально-оздоровчого туризму

Джерело: узагальнено автором

Для сприяння розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні, особливо пов'язаного з курортною діяльністю, необхідно підтримувати на належному рівні низку факторів: різноманітність та достатність природних ресурсів (гірський ландшафт, морське узбережжя, м'який клімат, розмаїття мінеральних та термальних джерел); розвинену інфраструктуру, яка може повністю задовольнити потреби відвідувачів; забезпечувати внутрішню політичну та економічну стабільність [16].

Можна погодитись з позицією О. Билим та К. Дернової [7], які зазначають, що «в основі лікувального туризму повинна бути закладена лікувальна або оздоровча технологія, яка поліпшує якість життя шляхом повного задоволення потреби у відпочинку і лікуванні під час подорожі. Санаторно-курортне лікування для певної категорії людей в сучасних умовах певною мірою може стати лікувально-оздоровчим туризмом» [7]. При цьому, на думку дослідниць, лікувальний туризм розглядає організацію подорожі в рекреаційній галузі в площині комплексної мандрівки, враховуючи не лише захоплюючі маршрути різного рівня складності, але й систему занять, пов'язаних з методами бальнео- та кліматолікування [7].

Природні рекреаційні ресурси України досить різноманітні, серед них варто виділити кліматичні, бальнеологічні (понад 1 000 джерел мінеральних вод) та пелоїдні (майже 100 родовищ лікувальних грязей), які вдало поєднуються між собою та активно використовуються з метою збереження та покращення здоров'я людей.

Наразі в Україні налічується 38 курортів, 7 з них визнані курортами державного значення, 31 були створені ще за радянських часів і поки не мають такого статусу [9].

Загалом для рекреаційного використання в країні придатні близько 13% загальної площі. Практично кожен регіон країни має свої унікальні джерела оздоровлення від бальнеологічних до фітолікувальних.

Як зазначає очільниця ДАРТ М. Олеськів, Україна та ДАРТ «зацікавлені в тому, щоб більшість цих територій отримали статус курортів державного значення. Зараз працюємо над переосмисленням та оновленням закону про курорти, оскільки розуміємо важливість створення кращих умов для інвестицій на цих територіях. Користь полягає не лише у фінансовій сфері, але й у підвищенні репутації, додатковій інтеграції із західними сусідами, які залюбки будуть відвідувати наші курорти для лікування та відпочинку» [9].

Кожному курорту в Україні притаманна конкретна спеціалізація та медичний профіль, за якими проводиться лікування туристів. Більшість бальнеологічних курортів України спеціалізуються на лікуванні захворювань шлунково-кишкового тракту та опорно-рухового апарату. Друге місце посідають курорти, де проводять лікування захворювань сечостатевої системи та хвороб шкіри. Далі за кількістю таких курортів йдуть оздоровниці, спеціалізовані на захворюваннях нервової й серцево-судинної систем. І лише невеликий відсоток курортів спеціалізується на лікуванні гінекологічних захворювань та порушеннях обміну речовин (рис. 2).

Рис. 2. Лікувально-оздоровча спеціалізація курортів України, %

Джерело: [18]

Місцеві здравниці мають сучасну лікувально-діагностичну базу. Там працюють кваліфіковані лікарі та середній медичний персонал, який спеціалізується на лікуванні захворювань органів дихання та серцево-судинної системи. Усі оздоровчі процедури виконуються після ретельної діагностики стану пацієнтів. Додатковий лікувальний фактор у санаторіях – цілюще свіже повітря, адже вони знаходяться далеко від індустриальних центрів. Оздоровчий та медичний туризм може допомогти впоратися з сезонністю, оскільки він не обов'язково слідує сезонному графіку в порівнянні з іншими сегментами туризму. Він має тенденцію бути менш сезонним і може бути інтегрований у стратегію 365-денного призначення [1].

Також у комплексному огляді лікувально-оздоровчого туризму необхідно приділити увагу **організаційно-економічним складовим**, які безпосередньо мають вплив на функціонування усієї сфери дослідження.

Один з принципів лікувально-оздоровчого туризму полягає у створенні комфортного середовища для відпочинку та відновлення. Медичні установи та курортні комплекси надають зручні умови проживання, атмосферу спокою та гармонії, що сприяє покращенню фізичного та психологічного стану відвідувачів.

Лікувально-оздоровчий туризм як бізнес може бути високорентабельним, але водночас він завжди перебуває у площині дії ризиків різноманітного характеру. За таких умов прогнозування та планування діяльності учасників ринку лікувально-оздоровчого туризму є необхідними процесами задля зменшення або уникнення впливу ринкових ризиків й досягнення бажаних результатів. Проте, Міністерству охорони здоров'я України, в чиему підпорядкуванні знаходиться більшість санаторно-курортних закладів, бракує виваженого концептуального підходу щодо дієвих векторів розвитку санаторно-курортного та лікувально-оздоровчого комплексу країни [3].

При виборі місця оздоровлення найбільший вплив на туриста мають вартість путівки та лікувальний профіль курорту, що в цілому не вдається незвичайним, тоді як реклама або навіть поради та рекомендації лікарів завдають найменшого впливу (рис. 3).

Попит на лікувально-оздоровчий туризм, згідно з дослідженнями [13], прямо корелює з рівнем доходів споживачів. Тому для успішного ведення курортно-санаторного бізнесу необхідно постійно відслідковувати платоспроможність попиту та фінансову спроможність контингенту туристів. Управлінській ланці санаторно-курортних та

лікувально-оздоровчих закладів варто впроваджувати максимально гнучкі та адаптивні форми ціноутворення, оскільки під час фінансових криз та нестабільності у суспільстві скорочується не лише попит серед співвітчизників, а й водночас знижується кількість іноземних туристів, які потенційно могли б приїздити з метою оздоровлення та лікування [13].

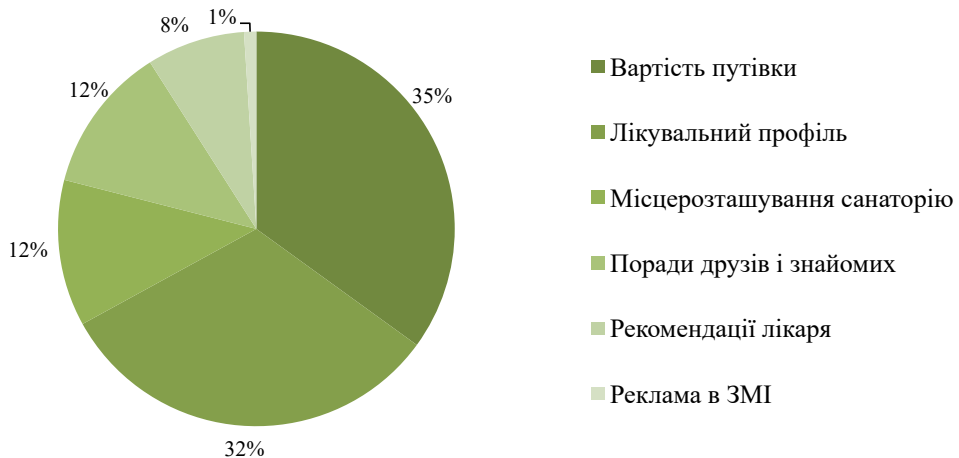

Рис. 3. Особливості вибору оздоровчих і лікувальних турів

Джерело: [18]

Науковиці [10] зазначають, що за дослідженнями вітчизняних вчених стосовно структури вартості путівок у санаторіях «витрати на медикаменти складають тільки близько 2%, на харчування та експлуатаційні витрати (на кшталт витрат на тепло-, водо-, енергопостачання, водовідведення, забезпечення проживання) – по 24%» [10]. Ця статистика яскраво свідчить про негативні зміни у функціонуванні окремої частини санаторно-оздоровчих закладів, а саме яскраво демонструє зниження витрат на основну функцію закладу – лікування та оздоровлення, які, на жаль, з основного фокуса поступово переходять у площину додаткових платних послуг.

Окрім зазначених несприятливих умов для діяльності лікувально-оздоровчих закладів, також суттєвого негативного впливу завдають й різноманітні економічні чинники, перш за все інфляція та падіння платоспроможності потенційних відвідувачів.

Як наслідок, зниження дохідності санаторіїв, пансіонатів та будинків відпочинку завдає суттєвого впливу на їхні обсяги самофінансування, й, певна річ, на можливість модернізації інфраструктури та покращення якості послуг. Бальнеологічні лікарні, грязелікарні за рахунок ліквідації номерного фонду і відповідних витрат на їх обслуговування змогли забезпечити зростання дохідності своєї діяльності. Зростання експлуатаційних витрат через інфляцію та зниження фінансових надходжень змушують більшість закладів лікувально-оздоровчого туризму переходити на сезонну діяльність і диференціювати ціни на свої послуги залежно від сезонного попиту, рівня комфорту та кількості послуг. Значне зниження платоспроможності населення України й обмежені можливості фінансування лікувально-оздоровчих закладів за рахунок самофінансування, а також з державного та муніципального бюджетів, стали ключовими економічними факторами скорочення обсягів їхньої діяльності.

У регіонах України спостерігається негативна тенденція до скорочення туристичного потоку, обслуговуваного в санаторно-курортних та лікувально-оздоровчих закладах. Потік туристів, які відвідують країну з лікувально-оздоровчою метою,

поступово зменшується, у тому числі суттєво скоротився візний туристичний потік внаслідок безперервних військових дій. Санаторно-курортна та оздоровча база, яка завжди була гордістю України, катастрофічно скорочується, а якість надання послуг у лікувально-оздоровчих закладах залишається низькою. Зазначені негативні тенденції свідчать про недостатню розвиненість ринку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Основними причинами є неефективне використання ресурсного потенціалу, неналежна підтримка матеріально-технічної бази, відсутність розгалуженої системи промоції та брендингу вітчизняних рекреаційних послуг на внутрішньому та міжнародному ринках, а також наявність суперечностей у нормативно-правових актах щодо туризму та курортів [11].

Територіальне розташування санаторно-курортних закладів в Україні в цілому відповідає територіально-компонентній структурі рекреаційних ресурсів та потреб.

Автори [17] зазначають, що «для залучення широкого кола туристів, необхідно створити відповідну інфраструктуру. Для цього необхідно будувати нові готелі, санаторії, курорти та інші заклади, які зможуть забезпечити комфортне проживання та лікування туристів, і це особливо актуально в теперішній час, враховуючи кількість поранених та психологічно травмованих людей, кількість яких, на жаль, постійно зростає» [17].

Також важливо розвивати медичну інфраструктуру, зокрема створювати нові лікувальні заклади (в основному комерційні), освоювати та впроваджувати нові методики лікування та діагностики, підвищувати кваліфікацію медичного персоналу. Це своєю чергою, потребує залучення інвестицій та створення сприятливих умов для бізнесу, такі як спрощення процедур отримання дозволів та ліцензій, надання фінансових пільг та інших заходів підтримки [17].

З метою підвищення якості надання лікувально-оздоровчих послуг в Україні необхідно залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Основним державним регулятором у цьому процесі має виступати особливий фінансово-економічний механізм, який передбачатиме низку привілеїв й пільг задля привертання вітчизняних та іноземних капіталів, які здатні надати нового дихання сфері лікувально-оздоровчого туризму та виступати потенційними інвесторами з розвитку туристичної діяльності регіонів [14].

Лікувально-оздоровчий туризм у своєму розвитку безпосередньо залежить й від **ефективності функціонування санаторно-курортного комплексу** країни.

Санаторно-курортний комплекс України охоплює різні типи закладів, які спеціалізуються на розміщенні та наданні послуг: це й санаторії та пансіонати з лікувальним профілем, й лікувально-оздоровчі заклади, які спрямовані на профілактику захворювань. До рекреаційного типу закладів належать будинки та пансіонати для відпочинку, які пропонують рекреаційні послуги, бази та інші заклади для відпочинку, що мають різноманітні форми розваг. Важливе місце посідають дитячі заклади для оздоровлення та відпочинку дітей. При цьому ключове місце в структурі санаторно-курортних закладів України все ж таки займають саме санаторії, які використовують природні лікувальні ресурси для проведення різноманітних лікувальних процедур [15].

Однією з основних переваг санаторно-курортного господарства України є потужний природно-ресурсний потенціал. Країна володіє різноманітністю природних лікувальних ресурсів, таких як мінеральні води різного складу, лікувальні грязі, озокерит та м'які кліматичні умови. Ця різноманітність природних лікувальних ресурсів робить Україну ідеальним місцем для отримання лікувально-оздоровчих послуг та рекреації [15].

Для формування **регіональних стратегій розвитку** лікувально-оздоровчого туризму в Україні перш за все необхідно забезпечити безпеку відпочиваючих, враховуючи наявний рекреаційний потенціал території, рівень забруднення навколишнього середовища, доступність транспортної інфраструктури та місць розміщення. При цьому не менш важливим є формування позитивного іміджу території: тож

Україні варто активно працювати над створенням впізнаваного туристичного бренду, створювати імідж безпечної туристичної країни, водночас використовуючи механізми для підвищення якості надання послуг у галузі оздоровлення. Це має охоплювати проведення різноманітних маркетингових заходів, спрямованих на розвиток регіональних туристичних можливостей у сфері оздоровлення та лікування [6].

Тісна співпраця усіх учасників ринку туристичних послуг, об'єднання зусиль фахівців медичної та туристичної сфер, створення сприятливого законодавчого середовища, розробка прозорих механізмів фінансування, а також цільове спрямування коштів на відновлення та підтримку лікувально-оздоровчих закладів, активний розвиток та впровадження сервісного управління, забезпечення безпеки туристичної галузі – це все необхідні умови для розвитку в'їзного туризму, зокрема медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Цей процес вимагає підтримки, злагоджених дій всередині сфери туризму нашої держави [16].

Розширення переліку пропонуваного туристично-рекреаційних послуг може охоплювати поєднання лікувально-оздоровчого туризму з пізнавально-екскурсійним, релігійно-паломницьким та іншими видами туризму. Особливу увагу доцільно приділити розвитку Спа-туризму, оскільки він наразі є популярним трендом серед споживачів туристичних послуг у всьому світі [13].

Для ефективного просування послуг лікувально-оздоровчих закладів варто розробити нову промоційну стратегію. Необхідно активно пропагувати лікувально-оздоровчий туризм серед усіх верств населення через різноманітні канали: й засоби масової інформації, навчальні заклади, громадські установи, різноманітні професійні організації та інші можливі платформи. Такий підхід сприятиме підвищенню свідомості суспільства про можливості лікувально-оздоровчого туризму, сприяючи залученню широкого кола клієнтів й одночасному покращенню економічного стану лікувально-оздоровчих та санаторно-курортних закладів [13].

Висновки. Розвиток санаторно-курортної складової лікувально-оздоровчого туризму потребує системного підходу й низки комплексних заходів. Основними напрямками в цьому векторі мають бути залучення інвестицій для модернізації та розширення існуючих курортних закладів, покращення інфраструктури санаторно-курортних закладів та впровадження сучасних технологій лікувально-оздоровчого туризму.

Важливим елементом також має бути розвиток додаткових видів лікування та оздоровлення, таких як фітнес-центри, спа-комплекси, косметологічні процедури та інші додаткові послуги, що у комплексі дозволить задовольняти різноманітні потреби туристів й підвищувати конкурентоспроможність курортів.

Саме такий комплексний підхід сприятиме не лише покращенню якості надання послуг, а й залученню ширшого кола туристів, зокрема з міжнародного туристичного ринку. Це сприятиме зростанню привабливості українських курортів та їхньому сталому розвитку.

Для успішного розвитку лікувально-оздоровчого туризму критично важливо зберігати природні ресурси та забезпечувати екологічно чисте середовище території держави, що на жаль, ускладнюється руйнівним впливом війни. Зокрема, підвищеної уваги потребує контроль за використанням водних джерел, охорона природних зон, підвищення енергоефективності та збереження біорізноманіття.

Створення сучасних лікувально-оздоровчих закладів та залучення інвесторів до сфери лікувально-оздоровчого туризму має бути ключовим елементом для формування привабливого національного туристичного продукту. Сучасні заклади не лише підвищують рівень комфорту та якості лікувально-оздоровчих та медичних послуг, але й сприяють створенню іміджу сучасного та екологічно чистого місця для відпочинку.

Залучення інвесторів дозволяє впроваджувати нові технології та стандарти лікувально-оздоровчого туризму, що сприяють ефективному використанню природних лікувальних ресурсів та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Окрім того, це сприятиме й розвитку інфраструктури та підвищенню конкурентоспроможності курортів на міжнародному туристичному ринку, де наша держава дійсно може запропонувати якісний лікувально-оздоровчий продукт.

Для вдосконалення оздоровчо-лікувального туризму в країні важливим є комплексний підхід до розробки конкурентоспроможного рекреаційного продукту та супутніх послуг, спрямування активної діяльності на просування та маркетинг оздоровчих послуг на цільових ринках, покращення кадрового забезпечення санаторно-курортних закладів, економічне стимулювання розвитку лікувально-оздоровчого туризму, а також формування основи для професійного зростання лікарського та обслуговочого персоналу.

Для розвитку лікувально-оздоровчого туризму необхідним є створення та модернізація наявної матеріально-технічної бази, а також створення комфортних умов для організації дозвілля туристів. Необхідно інвестувати у розвиток та покращення лікувально-оздоровчих закладів, санаторіїв, лікувальних центрів та рекреаційних готелів. Важливо забезпечити сучасне обладнання, комфортні умови проживання та лікування, які відповідають міжнародним стандартам. Це створить високий рівень обслуговування для туристів та сприятиме залученню більшої кількості відвідувачів. Важливою складовою також є розширення медичних та лікувально-оздоровчих послуг.

Подальший розвиток лікувально-оздоровчого туризму має стати важливим аспектом пріоритетного розвитку туризму в державі.

Список використаних джерел:

1. Белобородова М.В., Фірсов В.І. Оздоровчий та медичний туризм: сучасний стан та перспективи розвитку. *Географія та туризм*: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (28 лютого – 1 березня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю. І. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. С. 486–491. URL: <https://tinyurl.com/belobfirs>
2. Брусільцева Г.М. Особливості стратегічного управління розвитком лікувально-оздоровчого туризму на регіональному рівні. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4506>
3. Юхновська Ю.О., Куреда Н.М., Прочан А.О. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні: генезис проблеми та завдання планування. *Review of transport economics and management*. 2022. Вип. 7 (23). С. 37–44. URL: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/268246>
4. Закон України «Про туризм». Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Петлін І.В., Присташ О.А. Сутність та ознаки лікувально-оздоровчого туризму. *Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»*: 23–24 березня 2023 року, м. Черкаси: у 2-х томах. Т. 1. Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 38–41. URL: <https://tinyurl.com/petlinpristash>
6. Діденко А.В., Кравець О.В. стан розвитку оздоровчого туризму в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 70. С. 204–208. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure70-36>
7. Билим О.С., Дернова К.О. Розширення послуг лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2017. Вип. 4. С. 62–71. URL: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2017/n96v4r2017bylim.pdf>
8. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (Розпорядження Кабінету міністрів України від 16.03.2017 р.). Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
9. Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ) – Офіційний сайт. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні: перспективи розвитку і конкурентоспроможність. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/likuvalno-ozdorovchiy-turizm-v-ukrayini-perspektivi-rozvitku-i-konkurentospromozhnist>
10. Куреда Н.М., Юхновська Ю.О. Взаємозв'язок економічних інтересів суб'єктів на ринку лікувально-оздоровчого туризму України. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 72–77. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Kureda-N.-M..pdf>

11. Галасюк С.С., Галасюк К.А. Проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 5 (254). С. 16–21. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2290>
12. Рутинський М., Петранівський В. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2012. Вип. 29. Ч. 1. С. 179–189. URL: <https://tinyurl.com/rutinskpetran>
13. Молодецький А.Е., Остра В.А. Лікувально-оздоровчий туризм в Українських Карпатах і Причорномор'ї: сучасний стан і тенденції. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Географічні та геологічні науки*. 2020. Т. 25, Вип. 1. С. 126–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_geo_2020_25_1_11
14. Шека О. Глобальні тренди та інноваційні підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 3 (79). С. 85–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2019_3_16
15. Мороз С.Р., Феленчак Ю.Б. Сучасні тенденції розвитку санаторно-курортного господарства у туристичному комплексі України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. № 4. Т. 30. С. 99–104. URL: <https://tinyurl.com/morozfelenchak>
16. Холявка В.З., Лешко Х.С., Мочульська О.М., Кухтій А.О. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. Вип. 1. С. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.1.10280>
17. Кравчук І.М., Шевчук Р.М. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму у Волинській області. *Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 25–26 травня 2023 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 462–465. URL: <https://tinyurl.com/kravchukshevchuk>*
18. Писарева І.В., Житник К.В. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні: характеристика та ресурсний потенціал. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 62. С. 137–142. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct62-24>

References:

1. Byeloborodova M. V., Firsov V. I. (February 28 – March 1, 2023) Ozdorovchiy ta medichniy turizm: suchasniy stan ta perspektivi rozvitku. *Neografiya ta turizm: Materiali VI Vseukrayinskoyi naukovopraktichnoyi Internet-konferentsiyi Kharkivs'kogo natsional'nogo pedagogichnogo universitetu im. G. S. Skovorodi / za zag. red. Muromtsevoyi Yu. I.* Kharkiv: KhNPU imeni G. S. Skovorodi, pp. 486–491. Available at: <https://tinyurl.com/belobfirs> (accessed June 6, 2024).
2. Brusil'tseva G. M. (2015) Osoblivosti stratedichnogo upravlinnya rozvitkom likuvalno-ozdorovchogo turizmu na rehional'nomu rivni. *Efektivna ekonomika*, no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4506> (accessed June 6, 2024).
3. Yukhnov'ska Yu. O., Kureda N. M., Prochan A. O. (2022) Likuvalno-ozdorovchiy turizm v Ukraini: henesis problemy ta zadannya planuvannya. *Review of transport economics and management*, vol. 7 (23), pp. 37–44. Available at: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/268246> (accessed June 6, 2024).
4. Zakon Ukraini "Pro turizm". Ofitsiyiniy sayt Verkhovnoyi Radi Ukraini. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Petlin I. V., Pristash O. A. (March 23-24, 2023) Sutnist ta oznaki likuvalno-ozdorovchogo turizmu. *Materiali IV Mizhnarodnoyi naukovopraktichnoyi konferentsiyi "Turistichniy ta hotel'no-restoranny biznes v Ukraini: problemy rozvitku ta rehulyuvannya"*. Cherkasi: 2 Part. vol. 1. Cherkasi : ChDTU, pp. 38–41. Available at: <https://tinyurl.com/petlinpristash> (accessed June 6, 2024).
6. Didenko A. V., Kravets' O. V. (2023) stan rozvitku ozdorovchogo turizmu v Ukraini. *Infrastruktura rynku*, vol. 70, pp. 204–208. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct70-36> (accessed June 6, 2024).
7. Bilym O. S., Dernova K. O. (2017) Rozshirennya poslug likuvalnoozdorovchogo turizmu v Ukraini. *Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya*, vol. 4, pp. 62–71. Available at: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2017/n96v4r2017bylim.pdf> (accessed June 6, 2024).

8. Pro skhvalennya Stratehiji rozvitku turizmu ta kurortiv na period do 2026 roku (Rozporiadzhennya Kabinetu ministriv Ukrainy vid 16.03.2017 r.). Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyinyi sayt. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (accessed June 6, 2024).

9. Derzhavne ahentstvo rozvitku turizmu (DART) – Ofitsiyinyi sayt. Likuvalno-ozdorovchiy turizm v Ukrainy: perspektivi rozvitku i konkurentospromozhnist'. Available at: <https://www.tourism.gov.ua/blog/likuvalno-ozdorovchiy-turizm-v-ukrayini-perspektivi-rozvitku-i-konkurentospromozhnist> (accessed June 6, 2024).

10. Kureda N. M., Yukhnovs'ka Yu. O. (2016) Vzayemozv'azok ekonomichnikh interesiv sub'ektiv na rinku likuvalno-ozdorovchogo turizmu Ukrainy. *Infrastruktura rynku*, vol. 2, pp. 72–77. Available at: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Kureda-N.-M..pdf> (accessed June 6, 2024).

11. Halasyuk S. S., Halasyuk K. A. (2013) Problemi rozvitku likuvalno-ozdorovchogo turizmu v Ukrainy. *Naukoviy visnyk Skhidnoyevropeys'kogo natsional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrayinki*, no. 5 (254), pp. 16–21. Available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2290> (accessed June 6, 2024).

12. Rutinskiy M., Petranivskiy V. (2012) Likuvalno-ozdorovchiy turizm: aktual'ni tsili ta suchasni pidkhodi do orhanizatsiyi. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny*, vol. 29, Part 1, pp. 179–189. Available at: <https://tinyurl.com/rutinskpetran> (accessed June 6, 2024).

13. Molodets'kiy A. E., Ostra V. A. (2020) Likuvalno-ozdorovchiy turizm v Ukrainy Karpatakh i Prychornomor'yi: suchasniy stan i tendentsiyi. *Visnyk Odes'kogo natsional'nogo universytetu. Seriya : Heohrafichni ta heolohichni nauky*, vol. 25, no. 1, pp. 126–140. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_geo_2020_25_1_11 (accessed June 6, 2024).

14. Sheka O. (2019) Global'ni trendy ta innovatsiyi pidkhodi do orhanizatsiyi likuvalno-ozdorovchogo turizmu na kurortakh. *Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnya*, no. 3 (79), pp. 85–91. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2019_3_16 (accessed June 6, 2024).

15. Moroz S. R., Felenchak Yu. B. (2019) Suchasni tendentsiyi rozvitku sanatorno-kurortnogo gospodarstva u turistichnomu kompleksi Ukrainy. *Vcheni zapiski Tavriys'koho natsional'noho universytetu imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnya*, no. 4, vol. 30, pp. 99–104. Available at: <https://tinyurl.com/morozfelenchak> (accessed June 6, 2024).

16. Kholyavka V. Z., Leshko Kh. S., Mochuls'ka O. M., Kukhtiy A. O. (2019) Suchasni aspekty, faktori vplyvu i perspektivi rozvitku medichnogo ta likuvalno-ozdorovchogo turizmu v Ukrainy. *Visnyk sotsial'noyi hihiyeni ta orhanizatsiyi okhorony zdorov'ya Ukrainy*, vol. 1, pp. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.1.10280> (accessed June 6, 2024).

17. Kravchuk I. M., Shevchuk R. M. (2023) Rozvitok likuvalno-ozdorovchogo turizmu u Volins'kii oblasti. *Vidnovlennya Ukrainy ta yiyi regioniv v konteksti hlobal'nikh trendiv: upravlinnya, administratsiya ta zabezpechennya: tezi dopovidey mizhnarodnoyi nauково-praktychnoyi konferentsiyi, Zaporizhzhya*, May, 25–26, 2023. Zaporizhzhya : NU «Zaporiz'ka politekhnika», pp. 462–465. Available at: <https://tinyurl.com/kravchukshevchuk> (accessed June 6, 2024).

18. Pisyareva I. V., Zhytnik K. V. (2021) Likuvalno-ozdorovchiy turizm v Ukrainy: kharakteristika ta resursniy potentsial. *Infrastruktura rynku*, vol. 62, pp. 137–142. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct62-24> (accessed June 6, 2024).